

СИСТЕМА ІНСТИТУТІВ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ У РЕГІОНАЛЬНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ОБ'ЄДНАННЯХ

Шиманська К.В., к.е.н, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки
Житомирського державного технологічного університету

Особливості міграційних процесів залежать від національного та наднаціонального інституційного середовища, оскільки сукупність правових норм, традицій та практик формують специфіку міграційних коридорів, а на мікрорівні – детермінанти міграційних мотивів.

Враховуючи тенденції формування багатополюсного економічного середовища та відповідної регіоналізації економічного розвитку і посилення процесів регіональної інтеграції, дослідження вимагає інституційне середовище формування регіональної міграційної політики на основі ідентифікації її концептуальних засад та факторів формування через дослідження міжнародного середовища управління міграційними процесами та загальних рис національних міграційних політик. Це дозволить оцінити розвиток інституційного середовища регулювання процесів міжнародної міграції на глобальному, регіональному та національному рівні в контексті існуючих геоекономічних ризиків та в подальшому визначити сучасний стан та напрями розвитку регіональних міграційних політик, базуючись на поточних проблемних аспектах та тенденціях міграції.

Відмінність між формальними та неформальними інститутами полягає в тому, що формальні інститути створюються цілеспрямовано та штучно, а неформальні – формуються під впливом минулих процесів, історичних подій, традицій. Система підтримки та зміни формальних і неформальних інститутів різна. Зокрема формальні інститути регулювання міграційних процесів можуть активно змінюватися та адаптуватися відповідно до цілей глобального розвитку та геоекономічних стратегій. Неформальні інститути є самовідтворюваними та створюють і підтримуються самими носіями традицій та неформальних правил – зокрема, представниками міграційних мереж та осередків мігрантів, діаспорами, самими мігрантами одноосібно. При цьому при значних відмінностях між формальними правилами і приписами та неформальними практиками, традиціями та стереотипами виникає розрив, який є інституціональним вакуумом – саме він породжує неформальні практики та форми нелегальної та прихованої міграції, а також формування щодо його міграційного мотиву.

Вважаємо за доцільне акцентувати увагу власне на вивченні формальних та неформальних інститутів, які формують інституційне середовище регулювання міграційних потоків. Це дозволить в подальшому визначити передумови формування міграційних мотивів осіб, оскільки людина при ухваленні міграційного рішення діє не виключно як економічний суб'єкт, а враховує весь спектр та інтенсивність сприйняття детермінантів міграційного середовища. Виходячи з того, що головне призначення інститутів полягає у зменшенні невизначеності у суспільстві шляхом встановлення стійкої структури взаємодії між членами суспільства, вважаємо за доцільне структурувати дослідження за видами інститутів (формальні та неформальні), а також за рівнями їх функціонування (міжнародний, регіональний, національний та особистісний).

Формальними інститутами є спеціально створені правила, зафіксовані у письмовій формі, що містять набір дозволених альтернатив поведінки індивіда в конкретних ситуаціях. Для їх виконання і дотримання створюється спеціальний інституційний суб'єкт, дія якого також обмежена інструментами правил, норм та приписів.

Неформальні інститути – правила та їх сукупність, які не зафіксовані в письмовій формі та мають обмежувально-спонукальну дію, яка реалізується у соціальних механізмах (наслідування, заохочення тощо).

Разом з тим, важливо брати до уваги сукупність неформальних інститутів, зокрема інформації, поширюваної суб'єктами неформального інституційного середовища. Так, формування міграційного мотиву індивіда визначається в цілому його власними перевагами, однак під впливом прийнятих у суспільстві норм, традицій та інформації про міграційний досвід осіб з його оточення та представників міграційних мереж. Таким чином, підхід представників інституціоналізму щодо інтерпретації явищ економічного, політичного, соціального та громадського життя з позиції не індивідуальної, а групової оцінки конкретного явища.

Дія неформальних інститутів особистісного рівня проявляється у встановленні меж для інтерпретації індивідумом інформації щодо дії та інтенсивності факторів «притягування-виштовхування». Наприклад, при ухваленні рішень щодо міграції особа оцінює для себе вигоди і витрати з точки зору складності емоціонального сприйняття міграції, зобов'язань перед родиною або іншими особами, занепокоєння невизначеністю становища мігранта. Разом з тим, вона керується ще й існуючими стереотипами та описаним досвідом інших мігрантів. У зв'язку з цим слід вказати на існування внутрішніх (психологічних) та зовнішніх (суспільних) неформальних інститутів особистісного рівня.

Обидва ці види впливають, перш за все, на особистісному рівні на формування міграційного мотиву окремого індивіда. Зауважимо, водночас, що узагальнення та агрегування оцінки мігрантами дії таких інститутів дозволить виявити загальні закономірності інтенсивності сприйняття ними дії окремих інститутів. При цьому дія неформальних інститутів не вимагає створення інституційного суб'єкту їх регулювання а підтримується повторювальними діями індивіда або інших осіб, інформація про які поширюється формальними або неформальними каналами.

Інституційне середовище регулювання процесів міжнародної міграції людських ресурсів на міжнародному, регіональному та національному рівні вимагає розробки механізмів взаємодії та взаємозв'язку формальних та неформальних інститутів в контексті подолання інституційних розривів та інституційних конфліктів для: 1) забезпечення оперативного виявлення змін у стані детермінантів формування міграційних мотивів, в тому числі під дією неформальних інститутів; 2) реагування на такі зміни шляхом формалізації існуючих неформальних інститутів або розробки заходів нівелювання їх дії; 3) створення гнучкої системи інструментів управління процесами міграції, які можуть бути адаптовані до динамічних умов глобального середовища, сприятимуть досягненню цілей глобального розвитку та подоланню глобальних проблем.

Таблиця 1. Вектори розвитку інституційного середовища регіонального регулювання міграційних процесів (запропоновано автором)

<i>№ з/п</i>	<i>Вектор розвитку</i>	<i>Зміст вектору розвитку інституційного середовища регіонального регулювання міграційних процесів</i>
1	Формування правового базису	Формування системи правових норм, спрямовах на захист прав мігрантів, у тому числі трудових прав, прав соціального захисту, політичних прав та свобод
2	Зміцнення інституційного потенціалу	Упорядкування існуючої інституційної структури суспільства та формальних інститутів в частині створення або зміцнення інституційного базису та забезпечення спроможності органів державної влади здійснювати нагляд за дотриманням системи нормативно-правових вимог щодо міграційних процесів
3	Створення системи соціального партнерства	Побудова постійного соціального діалогу у суспільстві на національному та регіональному рівнях між державою (в особі уповноважених органів), наднаціональних органів інтеграційного об'єднання, мігрантами, групами інтересів
4	Розвиток людського потенціалу та стабілізація ринку праці	Створення системи сприяння мобільності кваліфікованої робочої сили та її відповідності потребами регіонального та національних ринків праці, а також формування дієвої системи моніторингу, аналізу, контролю та інформування суспільства, інституційних суб'єктів та інших зацікавлених сторін щодо економіко-соціальних проблем, пов'язаних з міжнародною (в тому числі внутрішньорегіональною) міграцією людських ресурсів, економіко-соціальною

		інтеграцією мігрантів та поліпшення рівня розвитку людського потенціалу на країни та регіону
--	--	--

Таким чином до елементів комплексного управління процесами міграції слід включати, перш за все, розробку концептуальних рамок провадження політик, пов'язаних з урегулюванням міграційних процесів, зокрема, галузевих політик, інвестиційної політики, політик зайнятості, охорони здоров'я, освіти.